

Prípadová štúdia popisuje progres dieťaťa zo sociálne znevýhodneného prostredia navštevujúceho školský klub, v ktorom sa využíva Feuersteinova metóda inštrumentálneho obohacovania (FIE).

Modelová kazuistika – Anička, 9 rokov

Osobná anamnéza

Anička sa narodila do rómskej rodiny žijúcej v segregovanej osade neďaleko Košíc ako štvrté dieťa v poradí. Na prvý pohľad pôsobí veselo, zriedkakedy jej mizne z tváre úsmev.

Rodinná anamnéza

Anička sa narodila v roku 2008 mamke (*1985) a otcovi (*1982) ako jediná dcéra. Má štyroch bratov. Najstarší (*2002), po ňom nasleduje (*2003), (2005) a najmladší je (*2017).

Rodičia sú zosobášení. Rodičia nemajú ukončenú základnú školu. Otec nikdy nepracoval a často fetoval. Momentálne je vo väzení za záškoláctvo svojich detí. Mamka takisto zatiaľ nepracovala, väčšinu času trávi na materskej dovolenke. Pravidelne popíja alkohol a zanedbáva starostlivosť o deti aj o domácnosť.

Rodina býva v spustnutom murovanom dome v osobnom vlastníctve v osade. Dom pozostáva z jednej izby, ktorá slúži ako kuchyňa, obývačka, kúpeľňa aj spálňa zároveň. Ako toaletu využívajú lúku hneď za osadou. Majú v dome zavedenú elektrinu. Vodu si zabezpečujú z centrálného vodovodu, ktorý je na začiatku osady. Kúria si drevom v piecke. Tá slúži zároveň aj ako sporák.

Deti nemajú naplnené základné životné potreby. V rodine sa rozprávajú výlučne rómsky. Do školy chodia neumyté, neučesané, bez desiaty, oblečené neprimerane počasiu. V tuhej zime

mnohokrát kráčajú dedinou bez vetrovky len v tenkej mikine. Neraz sa stáva, že obed v škole je ich jediné jedlo počas celého dňa. Doma sa o nich nikto výrazne nezaujíma a neučí sa s nimi.

Školská anamnéza

Anička pred nástupom do školy nechodila do škôlky. Po dovŕšení školskej zrelosti v roku 2014 ju preto zaradili do nultého ročníka. Pri vstupe do školy nemala Anička osvojené základné hygienické návyky a rozprávala len rómsky. Do kolektívu v triede sa rýchlo socializovala. Jemná aj hrubá motorika u nej boli na veľmi nízkej úrovni. Navyše je Anička ľaváčkou. Nemala správny úchop ceruzky a veľmi na ňu tlačila. Pozornosť udržala na veľmi krátku dobu. Absentovali akékoľvek vedomosti o tvaroch, farbách, zvieratách, číslach.

Ani v prípravnom ročníku nedokázala dobehnúť nedostatky vzniknuté v predškolskom veku. Hygienické návyky aj hrubá motorika sa síce zlepšili, to ale nepostačovalo na zvládnutie prvého ročníka, kde bolo tempo učiva príliš rýchle na jej vnímanie. Slovná zásoba v slovenskom jazyku stále nebola postačujúca. Anička si nedokázala zapamätať preberané učivo, nerozumela inštrukciám učiteľky, čo viedlo k jej častému vyrušovaniu. Na konci školského roka nepospela z matematiky, slovenského jazyka a prvouky a musela opakovať prvý ročník.

V školskom roku 2017/2018 nastupuje do druhého ročníka základnej školy a plní si štvrtý rok povinnej školskej dochádzky.

Sociálna anamnéza

Anička na prvý pohľad pôsobí ako usmievavé bezstarostné dievčatko. Pomery, z akých pochádza, prezrádza len jej neupravený vzhľad. Vyhľadáva spoločnosť rovesníkov. Veľmi rada je stredobodom pozornosti. Púta ju na seba často hlučným slovným prejavom, alebo vyrušovaním počas vyučovania, či vystrájaním mimo školy. Nerobí jej problém sa za svoju pravdu pobiť s dievčaťom aj chlapcom. Musí mať pri všetkom posledné slovo. Aj napriek tomu je v kolektíve obľúbená. Rada spieva a kreslí, ale zotrvá pri tom krátko. No zo všetkého najviac obľubuje hru na mamičku, s bábikou a kočiarom. Pri ostatných aktivitách zväčša potrebuje spoločnosť dospelého.

Ako sme vyššie spomínali, o Aničku doma rodina neprejavuje prílišný záujem. Kvôli maminmu popíjaniu je preto mnohokrát nútená vykonávať činnosti potrebné pre fungovanie domácnosti. Nanosiť vodu, založiť oheň, zbierať drevo, upratať, oprat' oblečenie, to všetko Anička vo svojom veku ovláda. Pokiaľ nemá na starosti domáce práce, poneviera sa bez dozoru po osade s kamarátmi.

Ťažkosti zistené po vstupe do klubu

Pri našich prvých spoločných stretnutiach vo FIE klube bola Anička nesmelá a plachá. Ukradomky ma sledovala. Keď sa naše pohľady stretli, hanblivo odvrátila zrak.

Trvalo dlhšiu dobu, kým sme nadviazali vzájomný kontakt. Kvôli slabej slovenskej slovnej zásobe prebiehala naša komunikácia cez asistentku alebo jej všetko potrebné prekladali spolužiaci. Postupnom času Anička preukazovala snahu rozprávať so mnou po slovensky, rýchlo sa ale vzdávala, pretože často nedokázala slová či vety dokončiť. Pohodlnejšie pre ňu bolo tlmočenie druhými.

Bola veľmi aktívna pri upratovaní triedy, utieraní tabule, rozdávaní pomôcok. Všetky činnosti v ktorých si verila chcela robiť výlučne sama. Ak ich robilo viac detí, nezniesla situácie, kedy nebola prvá s prácou hotová.

Výrazné ťažkosti sa preukázali pri kreslení. Jej úlohou bolo nakresliť, čo vie a chce. Anička nenabrala odvahu vziať ceruzku do ruky a niečo samostatne nakresliť. Neurobila na papier ani čiarku. Úplne zneistela a nepomohlo jej ani povzbudzovanie a rady od spolužiakov, ktorí sa jej snažili pomôcť. Bolo na nej vidieť, ako so sebou vo vnútri bojuje, no strach zo zlyhania boj stále vyhrával. Podobné situácie sa ešte veľakrát zopakovali pri čítaní aj písaní písmen a číslíc. Anička sa stále bránila argumentmi, že ona to nevie, že to bude zlé a máme jej dať pokoj.

K spolužiakom sa správala neohľaduplne. Pokiaľ nerobili to, čo si zaumienila, nedali jej hračku, s ktorou sa práve hrali, alebo jej nepožičali farbičku, pretože s ňou kreslili, prechádzala do agresie. Nedokázala akceptovať to, že musí na niečo počkať. Ak nedostala čo chcela, začala slovne aj fyzicky útočiť.

Progres pod vplyvom FIE

U Aničky pozorujeme zásluhou FIE obdivuhodný progres v mnohých oblastiach. Za dva školské roky úspešne zvládla inštrumenty Usporiadanie bodov a Urči emócie.

Zreteľne sa posunula v oblasti komunikácie. Vďaka princípom FIE nadobudla výrazne bohatšiu slovnú zásobu. Čo je hlavné, dokázala prekonať ostych pri rozprávaní. Už sa nestáva, aby začatú vetu nedokončila. Snaží sa dovedy, až je jej slovné vyjadrenie správne, viackrát si ho sama pre seba opakuje a nehanbí sa za to.

Témy, o ktorých sa rozprávame, prestala len pasívne prijímať a začala o nich logicky uvažovať. Z úst jej stále častejšie vychádza otázka „Prečo?“. Viac si všíma prostredie okolo seba a snaží sa jednotlivé získané informácie spájať do súvislostí. Krásne viditeľné je to hlavne mimo školského areálu, keď sme na prechádzke v parku alebo na výlete mimo jej bydliska.

Pomocou FIE sa nám podarilo preklenúť jej hanblivosť pred cudzími ľuďmi. Ak nám príde do klubu návšteva, nemá problém nadviazať s ňou kontakt a opýtať sa čo ju zaujíma. Je úžasné pozorovať Aničku v cudzom prostredí. V závere školského roka sme sa vybrali do mesta na detské ihrisko a na zmrzlinu. Kým jej spolužiaci v cukrárni hovorili mne akú zmrzlinu si prosia, Anička sa ma opýtala, či by si mohla poprosiť zmrzlinu od tety predavačky sama, bez mojej pomoci. Bolo na nej vidieť, že má strach, ale išlo jej to fantasticky. Takisto si ako jediná kúpila cestovný lístok od pána šoféra v autobuse na ceste domov.

U Aničky sa naštartovala vnútorná motivácia a začala chcieť. Dlho sa nedokázala naučiť správne napísať svoje krstné meno a moju pomoc odmietala. Neskôr prišla za mnou, že sa ho naučiť chce a požiadala ma o asistenciu. Zo začiatku sme sa učili spolu. Neskôr sama trénovala písanie mena všade kde sa dalo. Na papier, na tabuľu, kriedou na chodník, kým spolužiaci kreslili obrázky, až pokiaľ nebola spokojná, že ho už vie.

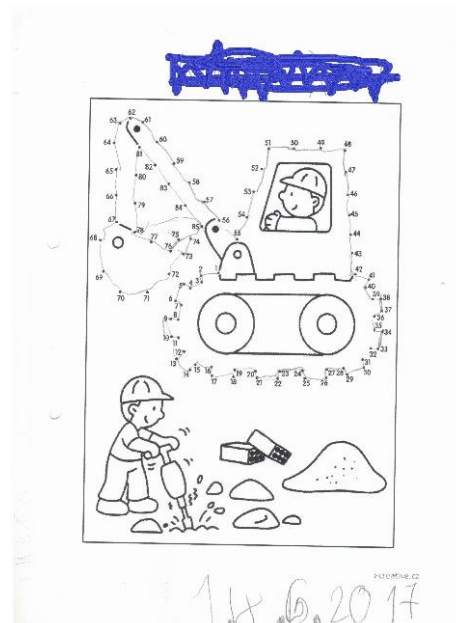
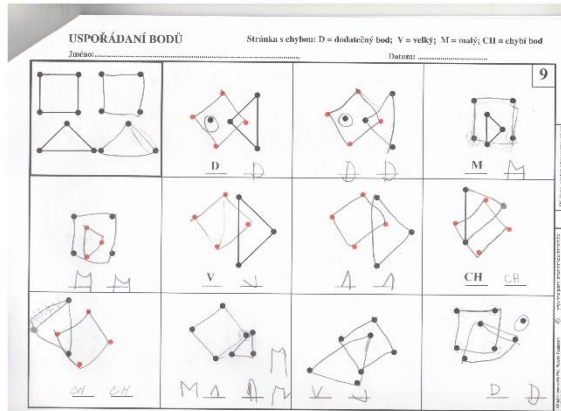
Pri vstupe do FIE klubu Anička nedokázala snívať. Nerozmýšľala o budúcnosti. Teraz si dokáže predstaviť ako bude vyzeráť jej dom až vyrastie, na ktorých oknách bude mať uložené kvety, akej farby si kúpi gauč a čo navarí svojej rodine na obed. Svoje predstavy vie nakresliť a nemá problém ich prezentovať pred kamarátmi.

Najväčšie pokroky nastali v Aničkinom správaní. Vďaka inštrumentu Urči emócie sa naučila správne pochopiť svoje pocity a lepšie ich spracovať. Reaguje menej impulzívne, agresívne konanie pri kontakte s rovesníkmi sa u nej objavuje už len zriedkavo.

Prebudila sa v nej empatia. Dokáže čítať v emóciách spolužiakov a rada o tom nahlas rozpráva. V čase sociálnych dávok Anička po vyučovaní utiekla zo školy a neprišla do klubu. Na druhý deň sme sa spolu rozprávali o tom, ako ma trápi, že odišla bez toho aby mi to oznámila a že by som bola rada, aby sa nabudúce radšej vypýtala, aby sme sa o ňu nebáli. Anička na to nereagovala, len pozerala do zeme. Po klube sme kráčali spoločne domov. Vtedy ma chytila za ruku a povedala, že ju veľmi mrzí ten útek. A už to nikdy neurobí, pretože nechce, aby som bola smutná.

Záver

Anička v poobedných hodinách stále navštevuje FIE klub. Ustavične obohacujeme slovnú zásobu. Pracujeme na plnom uvedomení si vlastnej hodnoty ako človeka. Snažíme sa prekonávať nové prekážky ktoré život dieťaťa prináša a učíme sa primerane na nich reagovať. Pozvoľna, ale nenávratne napredujeme.

Vzhľadom na uvádzané informácie osobného charakteru bolo meno dieťaťa zmenené.

Veľká Ida, august 2018